

Чурапчыга күн тахсар!

САНА ОЛОХ

12+

2020 сыл
Балабан
ыйын
25 күнэ
бээтинсэ
№ 71
(11726)

Чурапчы улуунун хаһыата • ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР • @sanaoloh

БАЛАБАН ЫЙЫН 27 КҮНЭ - САХА ӨРӨСПҮҮБҮЛҮКЭТИН СУДААРЫСТЫБАННАҤЫН КҮНЭ!

Чурапчыга Саха Өрөспүүбүлүкэтин Судаарыстыбаннаһын күнүн бэлиэтээһин, 2019 с.

Ытыктабыллаах Саха сирин олохтоохторо!

Саха Өрөспүүбүлүкэтин салалтатын уонна тус бэйэм аалпыттан эһигини Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннаһын күнүнэн эбэрдэлиибин!

Быйыл биһиги Саха сирин судаарыстыбаннай суверенитетин туһунан Декларация ытыллыбыта 30 сылын бэлиэтиибит. Бу — биһиги Арассыыйа федеративнай судаарыстыбатын быстыбат сорбото буоларбыт бигэ бэлиэтэ. Бу — өрөспүүбүлүкэ олохтоохторун, хотуугу кыраайы кытары олохторун холбообут бар дьону барытын сомоболуур үөрүүлээх күн. Биһиги баайбыт, биһиги кизин туттуубут — үгүс көлүөнэ сыралар үлэтин түмүгэ!

Саха Өрөспүүбүлүкэтэ бүгүн — элбэх омуктаах Арассыыйа судаарыстыбатын биір эрчимнээхтик сайдар субъекта. Саха сирэ Улук Илинни регионнар ортолоругар социальнай-экономическай сайдыытын тэтиминэн бастыкнар ахсааннарыгар сылдьар.

Коронавирус дьаһа турбутунан, мөһө да ыарахаттар үөскээбиттэрин иһин, өрөспүүбүлүкэбитигэр Арассыыйа уонна аан дойду таһымнаах бөдөн индустриальнай бырайыактар үлэлэрэ ытыллар, экономика түмүс салааларыгар олох хаачыстыбатын тулсарарга, дьон этэнгэ буолуутун хаачыйарга түһүлүмүт көбүлээһиннэр олоххо киирэллэр. Гааһы уонна нүөбү хостуур үлэ Саха сиринээбү киинин тэрийи салгыы ытыллар, бу соторутаабыта биһиги Арассыыйага чоһу хостуур бөдөн шакта бастакы учаратын — "Инаглинскый" уонна "Инаглинскый-2" хайа-байытар фабриканы, Хабаровскый кыраайга "Колмар" хампаанньа туттут "ВаниноТрансУголь" чох бөдөн терминалын бастакы учаратын үлэ киллэри туоһуларынан буоллубут. Маннык кизин хабааннаах бырайыактары олоххо киллэри өрөспүүбүлүкэ Бүтүн Арассыыйаны өрө таһаарыыга, кыабын босхолатууга сүткэн кылаата буолар.

Куораттарга уонна оройуоннарга оҕо саадтарын, оскуолалары, култуура уонна успуорт объектарын тутуу салгыы тэтимнээхтик барар. Өрөспүүбүлүкэ киин куоратыгар судаарыстыбаннай-чааһынай биһирэ үлэ бастакы түһүмэһэ түмүктэннэ. Ол үлэ чэрчитинэн 12 социальнай эбийиэк 4 оскуола, 5 оҕо саада, Оҕо успуустубатын оскуолата, Улук Илиннэ бастакы Smart-биһирээтиэкэ уонна Ю.А. Гагарин аатынан Култуура уонна аныгы успуустуба киинэ сүрдээх кылаас бөдөхх иһигэр тутуллан үлэ киирдилэр, онон киин куорат үүнэр көлүөнэтин иһилин, куорат олохтоохторун култуурунай олобун усулуобуйата эбии түбүстэ.

Федеральнай Бырабыыталыстыба өйөбүлүнэн Дьокуускайга доруобуйа харыстыбылын бөдөн эбийиэктэрин — Онкологическай уонна Кардиологическай диспансердары тутуу салбанар. Өрөспүүбүлүкэ оройуоннарыгар олорор дьыллэри, социальнай эбийиэктэри тутуу, массыына суолларын өрөмүөннээһин уонна улартан тутуу тэтимэ түспэт.

Инники өттүгэр биһигини сана бырайыактар, умнуллубат кэрэ түгээнэр, кыайылар уонна үрдүк ситиһиһлэр күүтэллэр. Эһиги хас биһирээбит дьон олобун хаачыстыбатын төрдүттэн тулсарарга, өрөспүүбүлүкэ социальнай-экономическай сайдыытынан инники күөнтэ тахсарыгар бэйэтин үлэтинэн сүткэн кылааты киллэрэр. Сомоболуу, күүстээх санаа уонна дьулуурдаах буолуу төрөөбүт Сахабыт сирэ уонна дойдубут бүтүтүн чэчирип сайдарын туһугар хорсун соруктары быһааран, бары ыарахаттары туоруурбутугар бигэ тирэх буолуоба диэн эрэнэбин!

Бырааһынньыгынан, биір дойдулаахтарым! Эһикэ уонна чузас дьонгутугар сана ситиһиһлэри, дьолу, эйэни, этэнгэ буолууну уонна бары үтүөнү баҕарабын!

Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Дархана
Айсен НИКОЛАЕВ.

Убаастабыллаах Чурапчы улуунун олохтоохторо!

«Чурапчы улууһа» МТ дьаһалтата, Улуус дьокуутааттарын Сэбиэтэ улуус бары олохтоохторун Саха Өрөспүүбүлүкэтин Судаарыстыбаннаһын күнүнэн итиитик-истинник эбэрдэлиир!

1990 сыл балабан ыйын 27 күнүгэр Судаарыстыбаннай суверенитет туһунан Декларация ытыллан, Саха Өрөспүүбүлүкэтэ дьэнэн, Сахабыт сирэ сайдыы үрдүк таһымнаах бигэтик үктэммитэ. Бу кэмнэртэн Конституция ытылан, тапталлаах дойдубут күн бүгүнүгэр дьирараас хайыскалары хабаан, соруктаахтык үлэлээн, иннин хоту эрэллээхтик сайдан кэллэ.

Маннык күн бэлиэтэнэр буолбута Өрөспүүбүлүкэбит, улууспут сыллата социальнай-экономическай балаһыанньата тулсарыгар, бөдөргүүгүгэр сүрүн тирээбинэн буолара саарбахтаммат. Улууспут сайдарын, инникигэ кэскиллэнэрин туһугар бүтүтүн биір өйүнэн-санаанан үлэлиэбин-хамсыабын! Өссө төгүл Өрөспүүбүлүкэбит кэскиллээх бырааһынньыгынан барыгытын эбэрдэлиибит! Дьоллоох-соргулаах буолун!

Андрей НОГОВИЦЫН, «Чурапчы улууһа»
МТ баһылыга,
Афанасий ЗАХАРОВ, улуус
дьокуутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ.

— ИЛ ДАРХАН НЭДИЭЛЭТЭ —

АЙСЕН НИКОЛАЕВ ҮЛЭТИН СҮРҮН ТҮГЭННЭРЭ

Балабан бийн 14 күнүгэр Айсен Николаев Саха сиригэр балабан бийн 13 күнүгэр буолбут биер кэлим быыбарга талыллыбыт улуус, нэһилиэк баһылыктарын уонна дьокутааттарын кыйыларынан эбэрдалээтэ уонна үлэлэригэр ситиһиилэри баарда.

Саха сиригэр «Кэлэр кэскил киинэ» («Точка будущего») үөрэх комплекса тутуллуоҕа. Бу туһунан Ил Дархан Иркутскайга сырыытын кэмгэр иһитиннэрдэ. Маннык комплексы туттарар сыаллаах Айсен Николаев «Сага дьиз» оҕолорго аналлаах үтө санаа пуондатын тэрийээччи Альберт Авдоляны уонна пуонда Попечителлэрин сэбиэтин салайааччы Сергей Чemezовы кытта биергэ үлэлээһиннэ себүлэһи түһэриһтэр. Пуонда бэйэтин үбүнэн Иркутскай уобаласка үлэс киллэрбит киинин курдук үөрэх комплексын Саха сиригэр тутуоҕа. Бу улахан комплекс аныгы олох ирдэбиллэр эппиэттир тиэһиниэхэнэн толору хааччыллыаҕа. Ил Дархан маннык эбийиэги тутуу бизнес социальнай эппиэтинэһигэр үтө холбоһуунан буолуоҕа дьин ыйда.

Балабан бийн 15 күнүгэр өрөспүүбүлүкэ баһылыга «Хоту» наука үөрэх киинин (НОЦ) кэтээн көрөр сэбиэтин бастагы мунньабын ыйта. Сана киин былырын балабан бийгэр «Наука» национальнай бырайыак чэрчитинэн тэриллэбитэ. Манна 11 научнай үнүстүүт, 5 үрдүк үөрэх кыһата уо.д.а. киирсэллэр. Киин үлэтигэр Саха сирин сэргэ Магадан, Сахалин, Чукотка, Камчатка кытталлар. Сэбиэт бу сана киин

үлэтин бырагырааматын ылына. Аан дойду таһымнаах чинчийиһлэри ыйтыы, күрөстэһэр кыахтаах аныгы технологияны, бородууксуйаны уонна олору ырыынаах батарыы, научнай-технологическай хамсааһыны таһаарыыга каадыры бэлэмнээһин болпуруостара былаанга киридилэр. Бу киин ылыммыт бырагыраама дойдубут Бэрэсидьиэнин Арктикаҕа судаарыстыбаннай политика төрүттэрин туһунан ыйааһын, итинэн Ил Дархан атырдыах бийн 14 күнүгэр бигэргэппит 2035 сылга дьиз Саха сиригэр Арктика сирин-уотун социальнай-экономическай сайдыытын Стратегиятын сүрүн сороктарыгар сөл түбэһэр.

Балабан бийн 16 күнүгэр Айсен Николаев «Газпром» бырабылыанньатын бэрэссэдээтэлин солбуйааччы Виталий Маркелов кыттылаах мунньахха эргэһиэн хампаанньаны кытта үлэтин болпуруостарын ырытыста. 2021-2025 сылларга өрөспүүбүлүкэ гааска холбонуутун бырагырааматын

көрдүлэр. «Бу бырагыраама олоххо кириитэ улахан суолталаах. Кэлэр сылларга Алданна, Ленскэйгэ, Өлүкүмэҕэ, Нерюнгрига барыта 21 нэһилиэнньэлээх пуун гаастаныаҕа. 2030 сылга дьиз бырагыраамаҕа кирибит 30 пуун гаастанара былаанналар. Бүгүңкү күннэ «Газпром» өттүттэн үлэ берар, өрөспүүбүлүкэ үбүлээһиннэ эмиз харчы көрүөҕэ. Бу бырагыраама хаачыстыбалаахтык уонна болдьобор олоххо кириэс дьин эрэһэбин,» — дьизэ Айсен Николаев.

Саха сиригэр орто анал үөрэх тэрилтэлэригэр аныгы кампус тэриллээтэ. Супер-кампус үөрэтэр-производственной комплекс быһытынан Уһук Илиингэ каадыры бэлэмниир регионнар икки ардыларынааҕы киин буолуоҕа. Бу баарабай бырайыагы олоххо киллэрини Ил Дархан салалтатынан дьүүлэстилэр. Айсен Николаев бэлиттээбитинэн, сэбизскай кэмтэн ылата орто үөрэх тэрилтэлэрин эбийиэктэрин санардыыга маннык болҕомто уурулла илигэ, билиннэ каадыры бэлэмнииллэригэр үөрэтэр-производственной оборудованиелар аныгы ирдэбилгэ эппиэттээбэттэр. Супер-кампус 10 орто үөрэх тэрилтэтин холбоур, инновационнай тэрилтэлэри, бизнес-структуралары түмэр кластерынан буолуоҕа.

Айсен Николаев ГТРК «Саха» телехаһалта быһа эфиргэ тахсан, көрөөччүлэр ыйытыларыгар хоруйдаата, сийилии эппиэттэри биздэ. Кэпсэтии кэмгэр олох бары эйгэтин болпуруостара таарылыннар, биер сүрүн болҕомто олохтоох каадыры бырамыысыланнаска үлэлэтигэ уурулуна. Маны сэргэ Ил Дархан пандемияны аахсыбака, өрөспүүбүлүкэ социальнай эбийиэктэр болдьохтон хойутааһына суох тутулла тураларын бэлиттээтэ.

Балабан бийн 17 күнүгэр Айсен Николаев ыйыт СӨ Конституционнай хамыһыыатын мунньагар РФ Төрүт оҕолуугар кеннэрүүлэр кирибиттэринэн, өрөспүүбүлүкэ сокуоннарыгар уларытылары киллэрэригэ үлэлээр оробуочай бөлөх үлэтин хаамытын көрдүлэр. Хамыһыыа састаабыгар федеральнай, өрөспүүбүлүкэ былааһын, олохтоох салайыны уорганарын, уопастыбанньыктар, идэлээх сойуустар бэрэстэбиитэллэрэ бааллар. Этиллэри түмүгэ, ырытыыга үс хайысханан бөлөхтөр үлэһиилэр. Ил Дархан Конституционнай сокуон барылын онороро сорууда биздэ. Бу үлэ сэтиннигэ түмүктэннэбинэ, парламент

көрүүтүгэр кириэсэ.

Айсен Николаев балабан бийн 17 күнүгэр регионна коррупцияны утары үлэни сүрүннүүр хамыһыыа мунньабын ыйта. Маныаха министэриэтибэлэргэ уонна олохтоох салайыныыга сыйаннаах тэрилтэлэргэ хонтуруолу күүһүрдэллэригэр, салайааччылар тус эппиэтинэстэрин үрдэтэллэригэр ыйда. Ил Дархан муниципальнай тэрилтэлэр салайааччыларын аныырга министэриэтибэлэри кытта себүлэһи бэрэдэһин олохтуурга этиилэри киллэрэргэ соруудахтаата.

Ил Дархан балабан бийн 17 күнүгэр, коронавирустунан сибээстээн, өрөспүүбүлүкэҕэ хааччатыны эрэһимин алтынны 1 күнүгэр дьиз эрэһимин алтынны 1 күнүгэр дьиз уһатар туһунан ыйаахха илии баттаата. Аҕа саастаах дьон доруобуйатын харыстыырга ураты болҕомто уурулуохтаах.

Балабан бийн 18 күнүгэр Ил Дархан Дьокускайга үөрэх эбийиэктэрин тутуутун хонтуруоллаата. «Прометей» кыбарталга 990 мистэлээх оҕуола тутуута саҕаланна, 2022 сылга үлэс киллэрэр былааннаахтар. Айсен Николаев бу оҕуола уонна «Прометейчик» дьааһыла-сад уонна үлэһиэхтээх эбийиэктэрин көрдө. Салгыы Айсен Николаев 31-с №-дээх оҕуолаҕа 315 мистэлээх эбии тутууну уонна 203-с түөлбөҕө 360 мистэлээх оҕуола тутууларын бэрэбиэркэлээтэ. Салгыы Ил Дархан Залог оройуонугар «Эргэ куорат-2» историческай-архитектурнай киини чөлүгэр түһэрии территориятын көрдө, олохтоохтору кытта кэпсэттэ.

Бу күн регион баһылыга А.С. Пушкин аатынан Нууучча тыйаатырыгар сана сезон аһыллыгыгар сырытта. Бу сезонга «Уһук Илин саамай кырдыаҕа тыйаатыра төрүттэммитэ 130 сылын туолар. Тыйаатыр артыыстара сыл анаардааҕы тохтобул кэнниттэн көрөөччүлэри кытары көрүстүлэр. Премьера, үгэс курдук, Пушкин айымньытынан — «Барышня-крестьянка» испэктээгинэн саҕаланна. Ил Дархан тыйаатыр кэлэктибин үбүлүүйдээх сезонунан эбэрдалээтэ, судаарыстыбаннай наҕараадалары туттарда.

Афанасий НОЕВ,
Ил Дархан пресс-сэкиртээтэ

Хавартыскаҕа: Ил Дархан Айсен Николаев «Газпром» бырабылыанньатын бэрэссэдээтэлин солбуйааччы Виталий Маркелов кыттылаах мунньагы ыйта.
Андрей Сорокин (ЯСИА) түһэриитэ.

— НОВОСТИ УЛУСА —

ПРОДОЛЖАЕТСЯ БОРЬБА С ЛЕСНЫМИ ПОЖАРАМИ

В обсуждены вопросы обеспечения безопасности населенных пунктов от пожаров в ходе заседания комиссии по чрезвычайным ситуациям и пожарной безопасности Якутии под руководством министра экологии, природопользования и лесного хозяйства РС(Я) Сахамина Афанасьева.

Исполняющий обязанности начальника управления сельским хозяйством Александр Сивцев проинформировал о том, что заключены договора по закупке сена, организуется схема оказания помощи пострадавшим хозяйствам.

Заместитель министра Николай Афанасьев сообщил, что соответствующая помощь будет оказана. Он одобрил схему оказания помощи людям, которым нанесен большой ущерб от пожара. Отметил, что руководством улуса успешно организована эффективная координация сил и средств.

Также рассмотрены вопросы по мобилизации населения, участия жителей в пожаротушении, выделению гусеничной техники в следующем году.

По итогам выступления глав наслегов о проводимой ими работе по обеспечению безопасности населенных пунктов от пожаров, Сахамин Афанасьев отметил хорошо организованную работу муниципального образования по мобилизации и патрулированию, дал рекомендации для дальнейшей работы. Министр выразил благодарность главе улуса и главам наслегов, руководству ГАУ «Лесресурс» республиким, «Авиалесоохраны», подчеркнул большую ответственность за безопасность населенных пунктов от пожаров, дал поручения инспекции экологии, улусному пожарному надзору усилить профилактическую работу по предупреждению пожаров.

Отметим, что на сегодняшний день в улусе действует четыре пожара, два из них локализованы. Накануне выездного заседания глава улуса Андрей Ноговицын провел ряд совещаний со специалистами администрации Болуурского наслег по вопросам организации помощи хозяйствам, оставшимся без сена.

В совещании приняли участие министр экологии Сахамин Афанасьев, заместитель министра сельского хозяйства Николай Афанасьев, генеральный директор ГАУ «Лесресурс» РС(Я) Дьулустан Хон, заместитель начальника по лесно — производственной службе ГБУ «Авиалесоохрана» Константин Масалов, представители администрации Чурапчинского улуса.

Пресс-центр МО «Чурапчинский улус»

"БИИР СОМОБО" медиа-бырайыак / АЛАБАР НЭИЛИЭГЭ

АЛАБАР ДАЛБАРДАРА

Үтүө-кэрэ ырааах,
Үнүү-ырыа аргыстаах,
Үчүгэй да эдьийдэр!
Эдэр-сэни эрчимнээх,
Эйбэстэй майгылаах,
Эрэл дьон эбэлэр!
Дьонун ыл ийэлэрэ,
Дьахтар тиэнэ маанылар,
Дьоллоох дьиз хотуттара!
Астынабын эһигиттэн-
Ийэм тэнэ дьоннорум,
Холобур буолар дьүөгэлэrim!

буолбуттара.

Салайааччынан Анфиса Егорова Ефремованы талбыттара. Кини ансамбыл туох баар тэрийи, хаачыйы, барыы-халии, кэпсэтии-ипсэтии өттүн ылынан, бөлөх ситиһиллээх буоларыгар биир сүрүн киһилэринэн буолбута.

2019 сыл сайыныгар «Ысыах а Европе» норуоттары сомболоуур, саха култууратын атын норуоттарга билиһиннэрэр сыаллаах уопастыбаннай хамсааһын Ригада ыһыах ыспыта "Далбардар" ынырыллан онно бараллар. Ригада тийээн, хоту көһөрүүгэ сылдьан чуралчылары кытта тэнэ сылдьыспыт литовецтары көрсүбүттэр. Литовецтар биһиги дьоммуу-чуралчылар туһунан үтүө өйдөбүллээхтэрин, махтаналларын, таптыылларын эппит истин тылларын истэн, долгуйан, уйадыан харахтара ууланан ылбыт. Быйыл олунньу ыйга Дьоккуускайга аан бастаан ытыллыбыт "День народной дипломатии" ынырыллан, "Норуот дипломатара" үрдүк ааты сүктүлэр. "Алабар Далбардара" 5 сыллаах үбүлүйдэрин бэлиэтиир дьоро кизэбэ элбэх үтүө-мааны ыалдьыттар эбэрдэли кэлбиттэрэ элбэи этэр. Ригада илдьэ сылдьыбыт Москва куораттан «Хотугу кустуу» Сибиир уонна Уһук Илин норуоттар

сайдьыларын пускатын бэрэсидьизинэ, РФ-ба Саха сирин бэрэстэбиитэлибизин уопастыбаннай сэбистин чилиэнэ – Александра Васильевна Борисова, Сербиятан Аан дойдутаагы "Едине в помыслах", "Ысыах а Европе" бырайыактар салайааччылары, "Гордость Якутии" аат хаһаайката Алексей Кулаковский-Өксөкүлээх Өлөксөй хос сиэнэ Лариса Реасовна Кулаковская ыалдьыттаабыттара. Лариса Реасовна "далбардары" сыаналаан үбүлүйдэригэр кэлэн ыалдьыттаабыта: "Чыаппаралар ханна бабарар көрдөрөр кэнсиэрдээх эбиттэр... Мин саха киһитэ сирдээх, сүөһү бэйидаах буолуохтаах дьин бигэ эрэллээхпин, ыңчат тыа сиригэр хаалан, дойдularын чагитиэхтэрин бабарабын... Онно Чыаппара холобур буолуон сөп..." - дьин суругар сэргэхтик, чөл туруктаах олоролор дьин суруйан ыытара биһизэ улахан сыанабыл.

Сыанаба көстүүм олус улахан оруолу ыларын өйдөөн, бэйэлэригэр куустээх ирдэбил туруоруналлар – саха танаһын канонун үөрэтииттэн сабалаан, учуонайдар үлэлэрин хасыһан, хас биридди танаспыт мөккүөр бөбөнү ааһан тигиллэр. Чуралчыга төрүт иһинэн дьарыктанар "Дьүөгэ" ателье истэниһиннэрин (сал. Татьяна Карсанаева) кытта алтыһыы түмүгэр танаспыт-симэхпит дьон-сэргэ, дьүүлүүр субэ кэрэхсэбиллэн ылаллар. Итини барытын ансамбыл кыргыттары бэйэлэрин үлэлэрин, оҕуруотун олоҕу иһиллэринэн тигээн, репертуарга уопсайа 7 топуру көстүүмнээх үнүүлээх, элбэх былааннаах, баба санаалаах инникибит дьини айанныыбыт. Бөлөх кыргыттары бары да элбэх оҕолоох ийэлэр, элбэх сиэн, хос-сиэн эйэбэс эбэлэрэ. Үнүүлэрин таһынан өссө "Алгыс" бэтэрээннэр хордарын тутуах ырыаһыттары, туох баар нэһилиэккэ, улуска, өрөспүүбүлүккэ ытыллар дьаһалларга кыттарга куруук бэлэмнээх «Уонна хаһан!» - дьин девизтээх иннилэрин хоту айанныылар Саха мааны далбар хотуттара – Алабары далбардара.

Ольга БАИШЕВА,

"Алабар Далбардара" ансамбыл хореограба.

ДОЙДУГА ТАПТАЛЫ ИНЭРИММИТ ЫТЫК ЫАЛ

Алабар нэһилиэгин ытык-мааны ыалларыттан биридэрин Евдокия Семеновна уонна Егор Дмитриевич Сорокумовтары эһизэ билиһиннэрбит. Ыал Далбар Хотуна Евдокия Семеновна – үөрэ-билии салаатыгар уһун сылларга үлэлээн, үтүс ымаака олоҕо сатабылы инэрбит ууугал буолар. Евдокия Семеновна – улуска биир тарбаах баттанар норуот маастара. Кини айар быыстапкатын "Айылгы" норуот айымньытын дьизитигэр 2018 сыллаахха тэрийбитэ. Уран тарбахтаах киһибит уруһуйдарын, баайыларын, мозаикаларын, макраметын, сахалыы төрүт иһин улус олохтоохторо олус сэһээрбиттэрэ. Кини айымньыларын биир ураты үлэтинэн буолар – биир дойдулаахтык саха ырыатын аан бастаан кыраныысса таһыгар таһаарыт Анастасия Лыткина Варшава сыанатыгар кэтин ыллаабыт топуру танаһын санаттан тигэн иккиттэн тыыннаабыта. Бу кэмпилиэк Чуралчыга ытыллыбыт Олонхо ыһабар сонун көстүү буолбута. Билигин Евдокия Семеновна бэйэтин тула кэрэ аңаардары түмэн иискэ уһуйар. Ол курдук, нэһилиэккэ аһаан, былыргылы иһинэн чаппараах кэмпилиэгин тиктилэр. Араас иискэ

холоноллор. Бэйэтэ дьахтар тологу сахалыы танаһын тигэн сүмкэн үлэни онордо.

Ыал Аба баһылыга Егор Дмитриевич култуура эйгэтигэр үлэлээн, нэһилиэк култуурата, социальнай олоҕо сайдыытыгар дьонуннаах хардыылары онорбут үтүөкөн киһи. Ол курдук, үйэ чизлэрэ анараа өттүгэр кулууп дириэктэрэ буолан олоһор кэмигэр, Чыаппаратаагы Эр дьон хора тэриллэн күн бүгүн нэһилиэкпит, улуспут, өрөспүүбүлүкэбит кизэн туттуута буола үүннэ. Калининскыа да олордор, Егор Дмитриевич аны хабылык, хаамыска дьин саха ооньчуларын сэргээн, нэһилиэккэ араас күрэхтэһиилэри тэрийэр, дьону-сэргэни уһуйар, оҕолору үөрэтэр. Кини бэлэмнээбит дьонно улус, өрөспүүбүлүкэ таһымнаах күрэхтэһиилэргэ ситиһиллэнэллэр. Маһынан араас урууку ооньчулары онорон пропагандалыыр. Ол курдук, мохсуону, тыксааны онорон оҕолорго билиһиннэрэр үтүө үгэстээх. Саха эр киһитин сизиринэн, өттүгэр алааһыгар үүтээн туттан, сайынын оҕолорун, сизинэрин мунньан оттууллар, балыктыыллар. Ол курдук, киһи өттүгэр алааһын күөлүгэр Кэбээйи Нидьили күөлүттэн балыктары аһалан үөскэттэ. Онон бу күөл бөдөн, эмис соботунан аатырда.

Евдокия уонна Егор Сорокумовтар ис-сүрэхтэригэр, биир-биэс харчыга суох, Алабар нэһилиэгин туһунан кэпсиир мусуойу, урууку дьаһалта дьизитин баһылык Н.П. Попов туран биэрэн, тэрийэн олоҕо киллэрдилэр. Манна нэһилиэгит дьонун-сэргэтин мала-сала хомуллан, экспонат ахсаана элбээн иһэр. Тэрилтэлэр устуруйаларын сырдатар хостор онорулуннулар. Мусуойга кирибит эрө киһи барыта сөбөр-махтайар үлэтин онордулар. Быйыл сайын мусуой тас өттүгэр матырыйаллары элбэттилэр.

Сахалыы куту-сүрү инэриммит ураты тыыннаах, дьонно куруук үтүө сыһыаннаах дьизэ кэргэн бэйэлэрин олоһор талгэһэлэригэр сахалыы балабаан туттан олоҕо киллэрдилэр. Бу балабаанга кирибит эрэ барыта ураты сахалыы эйгэбэ, уу нуһаран туруука кириэр. Балабаан оноруута, ис барыла, көмүлүөк оҕо, оччотообу кэм мала-сала, Далбар Хотун истэрэ, бэйэтин хартыяналарга саха киһитин кутун-сүрүн уһулунарар. Бу балабаанга киридэххэ, кырдык, саха буолар кизэн туттуун өссө күүһүргэ дьылы.

Төрөөбүт дойдугар, нэһилиэккэр тапталы, дириин ытыктабылы инэринэн, дойдум, дьонум туһа дьин сырдык санаанан салайтаран, олох олоһу үтүө холобурун бу Сорокумовтар дьин саха бастын, мааны ыалын дьонун олохторугар көрөбүт.

СЭМЭЙ КИҢИ ҮЙЭЛЭЭБИ ОҢОРОР

Ханнык бабарар нэһилиэккэ саната суох сылдьан үйэлээби, дьон олоһун тупсарар, үтүө дьыаланы онорор сэмэй дьон баар буолаллар. Бу дьон хардыыларын, хамсааныларын арбаммакка, саната-ингэти суох үлэтиллэрин, онороллорун эрэ биллэрэр. Ардыгар аттыгар сылдьааччы харабар да хатаммакка хаалыахтарын сөп. Ол гынан баран киһитэ суох туох да оноруллубат, кыаллыбат курдук буолар. Онук киһинэн алабардар Ариан Лыткины ааттыыбыт.

Ариан Лыткин – олох-дьаһах хомунаалынай хаһаайыстыба тэрилтэтин сыбаарсыга, нэһилиэкпит тутуах киһитэ. Калининскыларга Чыаппараба сүүстэн тахса ыал итити ситимигэр холбонно. Бу үлэ олоҕо кириитигэр Ариан Иннокентьевич кылаата мунгура суох. Кини онорбут үлэтин, ылыбыт дьыалатын олохтоохторуудуктук сыаналыыллар, махтаналлар, астыналлар. Кини айылбаттан дьобурдаах уус, мындыр толкуйдаах буолан онорор үлэтигэр тус көрүүлэрин, толкуйдарын олоҕо киллэрэр. Онон да буолуо, Ариан сыбааркалаабыт тимирдэрэ хоннууга дуу, алдыаммыта дуу, табыллыбатаба дуу иһиллэбэт. Кыһалдылаах дьон Арианна тийээн субэ-ама ылаллар, көмөлөһүүннэрэллэр, онортороллор. Сага дьизэ киирээ-чилэр, итити ситимин тартарааччылар бука бары Ариана суох сатаматтар.

Икки уол оҕо амарах аҕата уопаттарын тыа киһитин сизиринэн, олоҕо-дьаһаха бэлэмниир, булка сыһыарар, чөл олоҕо уһуйар. Аба быһыытынан сатабыллаах, дьобурдаах, толкуйдаах буолан оҕолоругар холобур буолар. Илээн кэмигэр тыаттан кирибэт байанайдаах булчут. Куйууру сэргиир уонна олохтоохторго пропагандалыыр.

Ариан Лыткин уопастыбаннай олохтон туора турбат. ОдьКХ эр дьонно кыттар, тэрийэр бары тэрэһиннэригэр көхтөөхтүк кыттар, тэрийсэр, нэһилиэк култуурунай, ыспартыбынай, социальнай олоһор төһүү күүс буолар.

Сэмэйдик сылдьан үлэни-хамнаһы кыһа тутан, дьонно-сэргэбэ көмөлөһүү – Ариан Лыткин киһи быһыытынан көнө, үтүө майгытын туоһулуур, атыттарга холобур буолар.

Екатерина ПОПОВА, Алабар нэһилиэгин бибилиэтиэкэрэ.

ТИЭРГЭН

Дьиз кэргэнтэ аналлаах сыһыары

Екатерина ЗАХАРОВА:

«Сөбүлүүр дьарык--эбии дохуот киллэринэр суол»

Томороон тымнылаах уһун кыһыммытын этэнэ туоруур туһуттан эппитигэр-хааммытыгар үчүгэйдик дьайар араас ингэмтиэлээх, сибизһэй ас-үөл наада. Онуоха күүтүүлээх кылгас сайыммыт уйгу быйангыттан дэлэччи күндүлүүр. Сүрээлдээмиэххэ эрэ наада. Тьабытыгар тахсан сир астаан, миннигэс амтаннаах отон араас көрүгүн хаһааныахха сөл. Сорох ыаллар сүл аайы сир аһын өлгөмнүк хомуйан, атыылаан, сайынны биризмэбэ эбии дохуот киллэринэллэр. Биир оннук ыалы, Мугудай нэһилиэгин олохтоохторун, элбэх оболоох дьиз кэргэни Иван, Екатерина Захаровтары ааттыыбыт. Онон бүгүнгү нүөмэргэ ыал ийэтин Екатерина Егоровнаны кытта кэпсэтиибиттэн эһизэх билиһиннэрэбин.

- Екатерина, аан бастаан, баһаалыста, дьиз кэргэнтэ туһунан аабааччыларбытыгар кэпсээ эрэ.

- Кэргэним Иван Петрович ОдыКХ Мугудайдаабы филиалыгар маастарынан үлэлиир. Онтон бэйэм Мугудайдаабы «Чуораанчык» уһууаанга хаһаайыстыба сэбиадиссэинэн үлэлиибин. Биһиги дьиз кэргэн үс оболоохтук. Улахан кыыспыт Сардаана - туспа ыал, «Мичил» оёо сайдар киинигэр үрдүкү иитэччинэн үлэлиир. Уолбут Пётр, кыыспыт Надя М.К. Аммосов аатынан ХИФУ-га үөрэнэллэр. Уол автодорожнай факультетка, кыыс инфраструктурнай технология колледжыгар устудьуоннуулар.

- Сайынны биризмэбэ туһунан дьарыктанабытмы?

- Биһиги оболорбутун кыра эрдэхтэригэр дьиз кэргэн экономикатыгар бэйэлэрин кылааттарын киллэрсэргэ иитэбит, таһаайбыт. Сир аһыгар тэҥнэ сылдыһаппар. Онон бары биһигэ, дьиз кэргэнинэн араас сир аһын үргээн, «Чурапчы» ТХПК-кэ туттаран, соробун чааһынай дьонно атыылаан эбии дохуоттанабыт. Ону таһынан саха дьахтарын сиэринэн, иистэнэбин, чуолаан кылынан өрөрбүн сөбүлүүбүн. Сакааска, атыыга кыл сэлэппэлэри, дэйбиридэри, араас сүвенирдэри уо.д.а. оноһуктары онорон, эмиз эбии дохуот оностобут. Кыргыттарбын бэйэбэр сыһыаран куруук көмөлөһүннэрэбин. Оттон уолбут эр киһи быһыытынан аҕатын кытта тэҥнэ сылдьан, массыына ио—тас өрөмүөнүгэр сыстабас. Аҕатынан иккис сайыннарын нэһилиэккэ уу ситимин үлэлэтэллэр. Маны сэргэ бу кэнники

сылларга холоднай көскөн сөбүлээн дьарыктанар буолла. Сакааска дьонно аныгылыы быһыылаах күрүүлэри, ыскамыайкалары, мангалы уонна да атыны онорор.

Уолсайынан, хас биридди киһи ураты дьобурдаах буолар. Ол дьобурун сайыннаран, дьарык оностон, төһө кыах баарынан эбии дохуот киллэрэргэ дуулуһуохтаах дии саныыбын. Буолаары буолан, билингки кэмгэ эбии дохуот олус наада.

- Быйыл ханна сир астаатыгыт?

- Сылын аайы Маҕатах диэн сиргэ отоннооччубут.

- Ортотунан төһө эбии дохуот киллэринэбит?

- Быйыл 170 киилэ отону атыылаатыбыт. Иис өттүгэр киридэххэ, биир ыйга үс сэлэппэни онорооччубун. Олорбун атыылаатахпына, 24 тыһ. солк. киллэринэбин.

- Быйыл улууска дьиз кэргэн экономикатын бөбөгөтүүгэ туһуламмыт сонун бырагыраама үлэлээн, үгүс киһи туһанна. Бу бырагыраама чэрчитинэн элбэх сир аһын туттаран, улуус баһылыгын граныны ылыыга куонкурус биллэриллибитэ. Онно кыттабыт дуо?

- Ити куонкуруска кыттар буолан, атыылаабыт квантацияларбытын мунньан туттарыахтаахпыт. Маннык көмө бырагыраама киһини көбүлүүр. Санаабытыгар, олох элбэҕи үргэтибит. Быйыл төһө да курааннааттар, сир аһа сүрдээбин үүммүт дии санаатым.

- Кылтан, сизлээн оноһука кыһыннары сакаас киһирэ дуо? Биир оноһуу төһө кэм оноробун?

- Сыл устата кыралаан киһирэ. Сөбүтүбүн биир сэлэппэни үс күн оноробун. Оболорум баар кэмнэригэр биллэн турар

үлэм тэтимирэр, былааннаабыппыттан элбэҕи оноробут. Аҕабыт сизли, кылы булан куруук көмөлөһөр.

- Өрөргө хантан үөрэммикини?

- Ийэм иистэнэрин куруук көрөр, көмөлөһөр да этим. Бэйэм туспа ыал буолан, оболонон-урууланан, утумнаахтык дьарыктанар буолбутум. Оскуолаба үөрэнэр кэмнэрбэр үлэ уруогар үчүгэйдик үөрэтэллэр этэ. Ол курдук, урокулутугар кылтан, тирииттэн, баайы саппан араас оноһуктары тигэрбит. Сизлээн сүһүнү баайар да быаны хатан өрөр этибит. 2007 сыллаахтан Корякина Анна Сергеевна түмсүүтүгэр киһирэн, кылынан, сизлинен үмсүгүөн туран дьарыктанар буолбутум. Анна Сергеевна иис кистэлэн ньымаларын үөрэппитэ. Онон киһизэх мунура суох махталлаахпын. Маны таһынан Александра Фоминична Оконешиковаба туоһунан араас оноһуктары тигэргэ үөрэммитим. Олонхо ыһаабар сөбүтүбүн тикпит ураһа туос көбүөрбүнэн үһүс миэстэбэ тиксэ сылдыһытым. Кэнники күндү дьүөгэм сахалыы балаҕан туттубутугар бэлэхтээбитим. Кини билигин сахалыы балаҕан куонкуруһугар кыттыыны ыла сылдьар. Кылы, сизли өрөрбүн ордоробун. Сайын барытын суулан, куурдан, танаска суулаан баран хорооскаба ууран кэбиһэбин. Дьэ, уонна кыһыны быһа, иллэнсийдим эрэ, онон дьарыгырабын.

- Кэтэх хаһаайыстыбалааххыт дуо?

- Билигин суох. Эрдэ сүһү, сибиинньа, куурусса тутар этибит. Ол оннугар сайын аайы оёуруоптутугар хортуоппуй, моркубу, сүбөкүлэни, оёурсуну, помидору, араас үүнээйилэри, оёурут аһын бэйэбитигэр сөл буолары олордобут.

- Сүрүн үлэбинэн, сөбүлүүр дьарыккынан эрэ мунурдаммакка, уопастыбаннай үлээн эмиз көхтөөхтүк үлэлиир эбиккин. Маныаха «Сайдыына»

Мугудайдаабы дьахтар сүбэтин бэрэссэдээтэлэ буоларгы билэбин. Түмсүү үлэтин-хамнаһын сырдатыан дуо? Таарыһа, хаһаанньыттан бу түмсүүгэ кирибиккин сэлэргээ.

- Саха сирин норуотун маастара Корякина Анна Сергеевна тэрийбит «Күбэй» түмсүүтүгэр 2007 сыллаахха кирибитим. Чааһынай иистэнэр дьизбэр ийэлэргэ, дьахталларга аналлаах араас интэриэһинэй маастар-кылаастары ыыппыппыт. Ол түмүгэр элбэх норуот маастара тахсыбыта. Онтон 2019 сылтан «Сайдыына» дьахтар сүбэтигэр бэрэссэдээтэлинэн анаабыттара. Биһиги түмсүүбүт улуус, өрөспүүбүлүкэ таһымнаах тэрээһиннэргэ, күрэхтэргэ көхтөөхтүк кыттабыт. Маны тэнэ маастар-кылаастары, үтүө санаа аахсыяларын тэрийэн ыттабыт. Билигин, пандемия да кэмизгэр дистанционнай ньыманан араас куонкурустары ыттабыт. «Сайдыына» түмсүүгэ ахсыабыт. Кыргыттар биһиртэн биһир сонун идизэни киллэрэн иһэллэр, бары да олус талааннаахтар. Ол курдук, Аксинья Алексеевна Сивцева «Мы - за чистое село» аахсыяба нэһилиэк дьонун-сэргэтин көбүлээн, нэһилиэкпитигэр искибиэрдэри, уулуссалары ыраастыыбыт.

- Екатерина Егоровна, кэпсээнин иһин махтал! Эһиги дьиз кэргэнтэ таһаарылаах үлэни, байылыат олобу баһарабын.

- Махтал! Уһууаан үлэһитэ буолан туран, эдэр ыалларга оболорун дьобурдарын таба көрөн сайыннаралларыгар, этнической грамотноска үөрэтэллэригэр, уһууалларыгар баһарабын. Маны таһынан дьиз кэргэн экономикатын бөбөгөтүүгэ аналлаах бырагыраама инникитин да сайдан иһэригэр баһарабыт. Дьонно туһалаах бырагыраама үлэлиригэр улуус баһылыгар Андрей Тимофеевичка уонна кини хамаандатыгар улахан махталбытын тиздэбит. Ким элбэҕи үргэтибит - улуус баһылыгын граныгар тигистин диэн баҕа санаабын тиздэбин.

Ити курдук, Екатерина сөбүлүүр дьарыктарынан хайдах эбии дохуот киллэриэххэ сөбүн, саха ыалын сиэринэн хайдах дьаһанан опороллорун туһунан сэргэх кэпсээнэ атыттарга холобур буоллун. Кырдьык, билингги ырыынак кэмизгэр ыйдаабы хамнас таһынан эбии дохуот киллэринэр көдүүстээх эрэ өттүнэн дьайар. Онон толлон турбакка, араас көмө бырагыраама аларга кыттан иһэргитигэр сүбэлиибит.

Сыһыарыны бэлэмнээтэ Марфа ПЕТРОВА.

— УЛУУ КЫАЙЫ 75 СЫЛЫНАН —

ТОБУС ИНИ-БИИ БУОЙУННАРГА АНААН

Балаан бийн 19 күнүгэр Одьулуун нэһилиэгэр биэр умнуллубат бэлиэ күн буолла. Ол курдук, Улуу Кыайы 75 сылынан уонна күүс өттүнэн Хоту көһөрүллүү кыттылаахтарын кэриэстиир күнүгэр Артемьевтар аймах өбүгэлэрэ опорон, үлэлээн-хамсаан ааспыт түөлбөлөрүгэр - Сулбаччы Толоонугар мустан, ытык дьоннорун ааттарын үйэтигэр, ахтан-санаан аастылар.

Нус-хас олохтоох Орджоникидзе аатынан колхуос ыаллара Артемьевтары аан дойдуну атыяахтаах уу курдук аймабыт суостаах сэрии эмиэ тумнубатаба, онно дасатан, сут-кураан мэнэһиктэнэн, колхуостарын дьонун кытта хоту Кэбээйигэ көһөрүү эрэйин-мунун энээрдэринэн талбистар.

Үс ини-бии Баһылай, Никиипэр уонна Махсыым Артемьевтаран 9 сана туран эрэр эдэркээн уолаттар кырыктаах өстөөгү утары саа-саадах тутан сэриилэспиттэрэ. Кинилэртэн Николай Никифорович, Дмитрий Васильевич уонна Михаил Васильевич Ийэ дойдularын иһин сырдык тыыннарын толук ууран, көмүс унуохтара сэрии тороонугар хаалбыта. Онтон алта уол: Дмитрий Никифорович, Матвей Никифорович, Егор Никифорович, Николай Васильевич 1, Николай Васильевич 2, Семен Максимович төрөөбүт дойдularыгар эргиллэн, эйгээк олоһу тутуспуттара, дьонун ыал-дьон буолан аба уһун уһалпыттара, үөрэхтэнэн, үлэлээн үтүө дьон дэттэрибиттэрэ. Кинилэр хорсун быһыыларын, опорон ааспыт олохторун туһунан Г.Д. Ефимов "Сага олох" хаһыакка 1986 сыл ыам ыйын 9 күнүнээһи нүмэригэр сийилии сырдаппыта 2015 сыл алтынньы ый 9 күнүгэр эмиэ хатыланан тахсан турар.

Бу тэрээһингэ Артемьевтар оҕолоро, сизиннэрэ, үөскээбит балаһыанньаба хаайтарбакка, Нам сириттэн тийэ кэлэн мустан, ытык дьонноругар анаан мемориал онордулар. Үөрүүлээх түгэни "Сайдыс" НАДЬ үлэһитэ Н.П. Поталова иилээн-сабалаан ытта. Өйдөбүннүк бэлиэни тобус ини-бии буойуннар оҕолоро, сизиннэрэ дохсун ытыс тыаһыгар добуһуоллатан астылар, ол кэнниттэн сэрии кыттылааба, үлэ бэтэрээнэ Егор Никифорович Артемьев уола, чуралчылар кизин туттар киһибит, Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуодунай, Российской Федерация үтүөлээх артыыһа Дмитрий Артемьев айыыларыгар сүгүрүйэн, аал уотун аһатта, бар дьонугар алгыс тылын аһаата, арчылаата. Оҕолор, сизиннэр ааттарыттан Егор Никифорович уола Егор Егорович, Николай, Матвей, Дмитрий Никифоровичтары Намтан кэлбит Спартак Матвеевич, Семен Максимович сизинэ Валентина Павловна Дьячкова, Николай Петрович Артемьев, Николай Васильевич 1 - Пизрибэй Ньукулай кыһа Татьяна Николаевна Софронова, Николай Васильевич II - Торуой Ньукулай кыһа Екатерина Николаевна Ермолаева аҕаларын, эһэлэрин бойобуой суолларын кэпсээтилэр, аба уустарын туһунан билиһиннэрдилэр уонна сонун идийэни сахпыт бырааттарыгар Константин Николаевичка махталларын биллэрдилэр. Артемьевтар аймах үөрүүтүн нэһилиэкпит баһылыга Л.В. Ефремова, нэһилиэк дьаһалтатын дьиз кэргэн дьаһалаларыгар исписалииһа Н.Н. Матвеева, пенсионердар "Утум" түмсүүлэрин салайааччы Е.М. Ефремова, устуруйа мусуойун үлэһитэ Е.Е. Окоркова үлэлэһинилэр, өбүгэ дьоммут ааттарын үйэтигэр биэр ураты хардыы, сана сабалааһын ууруллубутун бэлиэтээн, оҕолорго, ыччаттарга махтанан туран, инникитин да манньык түмсүүлээх буолалларыгар баба санааларын

эттилэр.

Бу сана тутуу ааптара Константин Николаевич Артемьев-Пизрибэй Ньукулай кыра уола. Кини кэлин сылларга төрүт итэҕэл билиитин уонна өбүгэбит былыргы суругун - урууна битилин үөрэтиинэн утумнаахтык дьарыктанан, Олсхо ыһаахтарыгар анаан ыһыллар тутууларга үлэлээн, мунньуммут билиитигэр олобуран, хас да сыл куурдан-хатаран, "өбүгэ дьоммут опорон ааспыт онордаах-чочурдаах ыарахан олохторун ойуулуур" диэн айылба матырыяала хайдах баарынан өйдөбүннүк бэлиэни иилээн-сабалаан туттарда. Киниэхэ көмөнү онордулар: оҕо сааһыттан доҕоро Д.Д. Ефремов уонна Чакыртан чуралчылар эмиэ кизин туттар, тарбахха баттанар мындыр ууспут И.И. Адамов.

Тумуска турбут мемориалга сүрүн мизэстэни сардама ылар. Кини үөһэ өттө салгын куту көрдөрөр. Манна 9 буойуннарбыт мэтириэттэрин мраморга түһэрэн сыһардыбыт уонна ити сардамаба биэс көлүөнэ Артемьевтар төрү-мүлэрин көрдөрдүбүт. Сахаларга киһи үс кутун үс дойдуну кытта дьүөрлэһиннэрэр уонна илэһиннэрэр ытык символу - сэргэ турар. Сэргэ утарыта эмиэ үс куту кытта алтыһынарар үс муннуктаах холумтаны онордуубут. Хотойдоох маска Хотой Айыы символа сэриилэспит буойуттар боотур таһымыгар тахсыбыттарын көрдөрөр, онтон арбаа диэки хайыспыта - арбаа баран өстөөгү самнарбыттарын кэпсири. Итэҕэлбит халлааныгар Хотой Айыы бэһиэ духуобунай сайдыы - боотур буолуу таһыма. Өбүгэлэрбит Хотой Айыы таһымыгар тахсыбыт дьону "саха буолла" дииллэрэ, бу мантан "саха буолан сандаар, киһи буолан килбэй" диэн этии баар. Манна ыйаммыт оноһос хаата - кэһэх оһуора биэс көлүөнэ төрүчүнү көрдөрөр. Бу оһуор хаһан да уларыйбакка,

наар биридик онһуллан кэлбит. Ол кини улахан өйдөбүлү илдьэ сылдьарын көрдөрөр. Бу оһуорга удьуор үөрэбин билиитэ угулла сылдьар биэс көлүөнэ төрүчү уонна биэр аймах иһигэр сэттэ хаан уларыйытын туһунан кэпсири. Ол иһин ким бабарар манна удьуорун ааҕарга үөрэниэн, ону таһынан өбүгэтин кытта ситими, үс дойдуну кытта илэһэр сизир-туому онһотуноон сөп. Өссө ситэриллэн көстүбэт эйгэни кытта быһа алтыһар урууна бэлиэлэрэ эбии сурулуннахтарына, бу мемориал хас биридди киһиэхэ дьайар күүһэ өссө күүһүрүө. Онон бу мемориал өйдөбүннүк бэлиэ эрэ курдук буолбакка, инникитин дьонно-сэргэбэ туһалыыр, өбүгэлэри кытта ситими түстүүр ытык сир буолуон сөп. Ким бабарар кэлэн өбүгэтин кытта ситимнэһэн чөл туруктаах буолуон, өбүгэ хаххатын ылан ийэ кута уһуктуон сөп. Төһөнөн элбэх киһи сылдьар да, соччонон бу сир эйгэтэ күүһүрэн иһиэбэ, - диэн Константин Николаевич сонун тутуутун ис хоһоонун быһаарар.

Артемьевтар тумус туттар киһилэрэ, эдьийдэрэ Екатерина Николаевна аймахтар ааттарыттан үлэлээх өйдөбүннүгү тутууга үлэлэспит дьонно, төрөөбүт нэһилиэктерин салалтатыгар истин махтал тылларын эттэ, кэлэр да өттүгэр ситими быспакка, кэнчээри ыччаттарын тардан көрсө туралларыгар эрэгин биллэрдэ.

Ити курдук, буойун Артемьевтар Ийэ дойдularын

иһин бэйэни харыстаммат хорсун быһыылар,

ирээнэхтэн иннибэт, тонтон толлубат олоххо

дүүлүүрдара, дьонун олохторо барыбытыгар холобур

буолан, санаттан сана ситиһиллэргэ сирдиди, ааттара

ааттана туруоҕа.

Евдокия ОКОРОВА, Дьабыыла сэлиһиннэртэ.

— ҮӨРЭХ —

УСТУДЬУОННАРДЫЫН СЭРГЭХ КӨРСҮНҮҮ

Чурапчытаабы судаарыстыбаннай физкултуура уонна успуорт үнүстүүтүн бастакы кууруһун устудьуоннарыгар успуорт декадатын чэрчитинэн "Чурапчы - успуорт туоната" библиотечнай чаас ыһытыллына. Манна РФ үөрэҕириитин туйгуна, Ыспартыбынай Албан аат мусуойун научнай үлэһитэ Анна Петровна Спиридонова, Чурапчы нэһилиэгин "Маарыкчаан" коллекционердар түмсүүлэрин тэрийээчи, 50-тан тахса сыл бу умсулбанынан утумнаахтык дьарыктанар Иван Николаевич Попов, үнүстүүт библиотечнай кылаабынай исписалииһа, иинин коллекционердар "Маарыкчаан" салайааччы, үмсүүлэрин үөрэҕириитин туйгуна респүүбүлүкэ үөрэҕириитин туйгуна Надежда Николаевна Захарова иалдьыттаатылар.

Анна Петровна Дмитрий Петрович оркин үлэтин-хамнаһын, түөлбөбү спорт сайдыытын кизгик сырдатта. Николаевич тыһыынчанан

аабыллар сыаналаах коллекциятыттан сорох мунньууларын аҕалан, чуолаан Сахаачча, о.д.а. биллиилээх Ыспарсымыаннарбыт тустарынан кэпсээтэ, тизмэлэринэн наардаан мунньубут значоктарын, мэтээллэри, кинигэлэри көрдөрдө. Оттон Надежда Николаевна "Тустуу-мин олохпор" диэн кинигэтин коллекцияларын билиһиннэрдэ. Ыалдьыттарбыт сана устудьон аатын сүкпүт ыччаттарбытыгар туһаайан, түөлбө Ыспартыбынай олоһун хайаан да билиэхтээхтэрин, үөрэтиэхтээхтэрин эттилар, успуорка, наукаба, устудьон олоһор, уопастыбаннай дьаһалларга көхтөөх ситиһиллээх буолалларыгар баҕардылар, Ыспартыбынай Албан аат мусуойугар мэлдьи сылдьан, билилэрин өссө ханаталларыгар санааларын үлэлэһинилэр.

Надежда ЗАХАРОВА, үнүстүүт библиотечнай киинин сүрүн исписалииһа.

— БИЙИЭХЭ СУРУЙАЛЛАР —

“Иван Павлов: воин, учитель, летописец” диэн киинэни көрөн баран

Мин И.М. Павлов туһунан киинэ уһуллар үһү диэн истибитим. Ол эрэри кимнээх усталларын, туох киинэтин, хаһан тахсыахтаабын төрүт билбэт этим. Онуоха бу ый саҥатыгар Дьокуускайтан киинэ сүрүн продюсера Н.Д. Кузьмина эрийэн: “Иван Михайлович туһунан киинэ уһуллубут, балабан ыйын 20 күнүгэр күнүс 4 анаар чааска көстөр”, — диэн кэпсээбитэ.

Надежда Дмитриевна төрүт даһаны Чурапчытан төрүттээх эбит. Ийэтэ Мотрена Фоминична Полова диэн Саха АССР үтөлээх учуутала, Болтоно, оттон аҕата Одьулун Бабаатыттан төрүттээх Д.С.Осипов диэн бийигини, чурапчылары, аарсаарга аатырда сылдыар сүүрүк аттарбыт тириэньэрдэрэ Д.Осипов элэтэ эбит. Онтон бу киинэ сценарийа Надежда Дмитриевна эрэ, Саха сириг суруйааччыта, тылбаасчыт, сценарист А.А. Амбросьева — Сизн Мунду, режиссера Иван Кривогорницын диэн Мэнэттэн төрүттээх, киинэбэ элбэхтик үлэлээбит дьон эбит.

Дэс онон... Балтараа чаас кэринэ уһуннаах киинэни биир тыһынан көрдүм. Киинэ бастаан улууспут баһылыга А.Т. Ноговицын кирии тыһынан саҕаланна. Ол сонун буолла. Киинэ олус үчүгэйдик таһыллан, Иван Михайлович олоҕо, үлэтэ, сэриигэ кыттыыта туох да дарбатыыта суох, туох баарынан көрдөрүллүбүт диэн түмүктээтим.

Иван Михайлович бэйэтэ даһаны оннук киһи этэ. Хаһан даһаны бэйэтин туһунан, сорохтор курдук, “Мин оннук сэриилэспитим, маньык үлэлээбитим-хамсаабытым, кыайбытым-хоппутум” диэн кэпсэммэт олус сэмэй, судургу этэ. Иккис өттүттэн киһи ханнык да үтүө-мөкү, араас олох очуругар өбүстөрүт да дьон туһунан биир кыһаҥан тылы быктарбат, сиили-хоһулуу сылдыарат, дьонно барытыгар биир тэн сыһыаннааба. Атын өттүттэн эмиз сорох дьон курдук, биир даһаны улахан-кыра, тойон-хотун иннигэр албыннаһан, бэрт буолан, көрдөһөө-ааттаа сылдыарат эрэри, тылын ыһыһылар буолара. Ол киһи кимнэ көбүстээбин, олохтоох толдуктаабын, ыраас санаалаабын, кизн-хоһу майгылаабын туһуга буолар диибин. Бу хаачыстыбалара киинэбэ кырдыктаахтык көрдөрүлүннүлэр.

Аан бастаан киинэ синхроннай тылбааһынан наар нууччалыы санаралларын омнуолуу санаабытым. Кэпсир дьон сахалыы санараллара кыратык иһиллэн аһар. Онтон

бүтэһигин диэки бу нууччалыы кэпсэһэрэ киинэ биир саамай үтүө өрүтэ эбит. Того диэтэххэ, киһи хабар эйгэтэ быдан кэниир, ол кэнииттэн саха оҕолорун, ыччатын, дьонун да ортолоругар төрөөбүт тылларын билбэт, үчүгэйдик өйдөөбөт аранга абыһаа суох буоллаба. Ону таһынан ахтыы онорор элбэх дьон симик-улахан саналара, сыыс тыллара сөччө өйдөмөт, салпымтыалаах да буолуохтарын сөп этэ. Оттон ол тылбааһын диктор чуолкай, ыраас куолаһынан кэпсээн иһэрэ быдан өйдөнүмтүө, тийимтиэ буолла. Онуоха кэпсээччилэр сахалыы саналара, куоластары син иһиллэн иһэн, салгытынан нууччалыы ситэрэн биэрэллэрэ биризмэтигэр быдан сүүйдэ. Холбоор, ону дьон 1-2 этиини эппиттэрин кэнииттэн тылбаастанан испитэ, эбэтэр экран аллараа өттүгэр суруллан иһэрэ киинэ көстөр биризмэтэ букатын икки төгүл курдук, хабыыта букатын кыччаан хаалыа этэ.

Киинэбэ Иван Михайлович туһунан баһаам элбэх киһи ахтыыларын онордо. Ол — олус үчүгэй. Киинэни таһааччылар онтон саамай “сүөгэйин-сүмэтин” талан, абыһах этиинэн киллэртээн, таппыттар дии санаатым.

Олор кэпсэһиннэрин истэ олорон, үгүстэрин билэр дьоммун көрөн, киһилэрдийн кэпсэппит саба сананым, олус дуоһуйдум. Кинилэртэн Иван Михайлович педучилищебэ биригэ үөрэммит табаарыһын, Тааттаттан төрүттээх, билигин Дьокуускай Мархатыгар олорор 95 саастаах сэрии бэтэрээнин Н.Т. Слепцову төрүт билбэт, истибэтэх эбиппин. Надежда Дмитриевнаттан истибилиһин, Наум Трифонович уруккута учуутал, дэгиттэр ыспарсымыан, саахымачыт, куоракка

бэйэтэ тэрийэн, үп-харчы булан, сыл аайы ыам ыйын 10 күнүгэр саахымат күрэхтэһиилэрин тэрийэр үһү. Быйыл ыһыахтаабын пандемия мэхэйдээбит. Ахтыытын истэ олорон 95 саастаах киһиэхэ сахаба ыйыы, үтүө да киһи баар эбит диэн сөбө санаатым.

Мин Иван Михайлович кытта син элбэхтик алтыһан, кинигэлэрин ааһан, киһи олобун, сэриигэ 7 төгүл бааһырбытын билэр этим. Ол эрэри бу киинэни көрөн баран, биир суол сана биллтим. Киһи Найдербург куорат таһыгар атаакаба киһиэн иһэн искэ табыллыбытыгар, хамандыыра киһини биир саллаат арыалдьыттаах санчааска ыыппыт. Ол баран иһэн, киһитэ эппитинэн, иһин арыһан көрбүттэрэ — арай, буулдья иһигэр анаарыгар диэри киһиэн баран, анаара быга сылдыара үһү. Ону сулбу тардан баран бэрэбээскилээн кэбиспиттэр. Онуоха Уйбаан “Чэ, дьоммутугар төннүөххэ” диэн салгыы сэриилэһэ барыттар. Атын буоллар, эгэ эрэ санчааска тахсан эмтэниэ, сынньаныа этэ буоллаба. Эһиги хайыа этигитий? Бу түгэн киһи туһунан элбэти этэр. Ону бэйэбит сыаналаан.

Бу киинэбэ Иван Михайлович оҕо сааһыттан саҕалаан, олобун бүтэһик күннэригэр диэри барыта сиһилии кэпсэһэр. Арай киинэ бүтүүтэ киһи ойбун, оҕолорун туһунан кэпсэммэри гыннылар дуу диэбитим — кинилэр тустарынан ааттаах сөптөөхтүк, кылгастык көрдөрөн аастылар. Иван Михайлович күн сиригэр 70-ча сыл эйэ-дэмнээхтик, 4 оҕолонон олорон, ааспыт олобун доҕоро, күндү ойбо Анастасия Михайловна Кытаанахтан төрүттээх олус үлэһит, үтүө дьахтар этэ. Онон Иван Михайлович биһиги, кытаанахтар, күтүөппүт буолар. Улахан уола Михаил

Иванович Саха гимназиятын учуутала, сааһырдабын аайы абатыгар олус да маарыннаан иһэр эбит диэн бэлиэтии көрдүм.

Иван Михайлович олобун 9 сылын төрүт дойдутугар Болугур Мындабаайытыгар — кыһыгар Натааһаба, күтүөтүгэр, Судаарыстыбаннай бириэмийэ лауреата Д.М. Ноевка киһиэн олорбута. Кинилэр олбурдарын иһигэр туспа дьобус дьэ тутаннар, суруйарыгар олороругар бары усулуобуйаны тэрийбиттэрэ.

Иван Михайлович барыта 43 кинигэни суруйан хаалларда. Олортон 29-на сэрии туһунан. Баһырхай үлэ! Сэриигэ кыттыбыт, олохторун толук уурбут буйууннар тустарынан маньык элбэх кинигэни суруйбут киһи Саха сиригэр суоҕа да буолуо.

Киинэ Иван Михайлович хос сизнэ Настя диэн кыыс эһэтин туһунан өйгөн суруйуута “Книга мира” диэн хомурунньука киһиэтин туһунан көстүүнэн түмүктэммитэ олус кэрэхсэбиллээх, итэҕэтиилээх буолла.

Түмүгэр “Иван Павлов: воин, учитель, летописец” диэн документальнай киинэ олус табыллыбыт уонна биһиги бары кизн туттар ытык киһиэбит Иван Михайлович Павлов сирэйдээн, бары сэрии кыттыылаахтарын үйэтигиэ дьонун үлэ оноруллубут диэн махтанан туран бэлиэтиибин.

Ол иһин бу киинэни устан, көрөөччү кизн аранатыгар таһаарбыт бары дьонно, чуолаан режиссер И.Кривогорницынна, сценарист А.Амбросьева — Сизн Мундуга, продюсер, бэйэбит кыыспытыгар Н.Кузьминаба Чурапчы дьонно махтанабыт. Таарыччы эттэххэ, А.Амбросьева уонна Н.Кузьмина Чурапчы туһунан үһүс киинэни таһаарбыттар. Буининэ 2017 с. кинилэр биһиги биир дойдулаахпыт, саха тылын маннайгы алпаабытын онорбут С.А. Новгородов уонна 2018 с. Чурапчы нэһилиэгин туһунан документальнай киинэлэри устубуттара.

Маньаха бу киинэлэр уһуллуларыгар улахан үтөлээх киһини ахтан аһар тоҕоостоох. Ол — биир дойдулаахпыт, Алаартан төрүттээх Саха тэлэбиидэньэтигэр уһуннук үлэлээбит суруналыыс, оператор И.М. Слепцов буолар. Киһи Чурапчы дьонун, оройуон үлэтин-хамнаһын туһунан үгүс биэриилэрэ бу киинэлэргэ элбэхтик туһаныллыбыттар. Онон киинэ тахсытыгар үлэлээбит бары үлэһиттэргэ махтал буоллун!

Уйбаан ПОНОМАРЕВ.

— АЙАР ЫЛЛЫК —

КӨМҮС КҮҮНҮ ХОҢУЙАБЫТ

Чурапчы улуусун С.А.Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатын оҕолоро айар дьобурдарын сайыннаран, хоһоон суруйарга холонолор. Төһө да үөрэх дистанционнай көрүнүнэн ыһытыллынар, оҕолор барахсаттар күһүнү уустаан-ураннаан хоһуйан, ис санааларын хоһоонго холбоотулар, суруйа тистилэр.

Тыа кистир оҕолоро өйдөрүнэн-санааларынан, ис куттарынан айылбаа олус чугастарын, күһүнү кэми олус судургутук уонна табатык хоһуйбуттарыттан итэҕэйдим.

Оҕолорбут бастын хоһооннорун эһиэхэ ыһабын.

Күһүн кэлиитэ...

Халлааны былытынан сабан,
Туманынан тулатын бүрүйэн,
Сир уутунан ууттаан,
Тийиэн кэллэ тыһыны күһүммүт.

Халлаантан ардабын кутан,
Хотуттан тыаһынан үрэн,
Хатыннар сэбирдэхтэрин көтүтэн,
Тийиэн кэллэ көмүс күһүммүт.

Тыаһынан кырааскатын ыһан,

Тыалары сэбирдэхтинэн бүрүйэн,
Тулатын утууларга бэлэмнээн,
Тийиэн кэллэ кэрэ күһүммүт.

Уйгун Назаров, 6 «в» кылаас.

Күһүнү тыа

Бүгүн тыаба төхсөммүн,
Мин күһүннүүн көрүстүм.
Кини дыкты оһуордаах
Ыллыгынан дьэ, хаамтым.
Сэрэнэн орҕуу үктэнэбин,
Сэбирдэхтэри тэпсимээри.
Сэбирдэҕи ытыспар ыламмын,
Сэмэйдик кэпсэтэ сатыыбын.
Ойуур кэрэ куолаар,
Үрүн түөстээх хатыннар.
Сэрэстэһэ туруллар,
Сэһэрэһэн ылаллар.

Айыына Поисеева, 5 «в» кылаас.

Сырдык күһүн

Айылбабыт кизрэйбит,
Араас өгүнэн сонньообут.
Күһүн чабыл күннэрэ,
Көмүс кэрэ кэмнэрэ.
Күһүн-сырдык чабыл.
Күһүн-көмнөх көмүс.

Роксана Диодорова, 6 «в» кылаас.

Күһүнү күүтэбин (дьүһүйүү)

Күүтүүллээх күһүммүт тийиэн кэллэ.
Кини айылбабытын көмүс дуйуун
Бүрүйдэ, оттон алаастарбытын
араас өгүнэн симээтэ. Тыабыт оттоно
бусту, ыллыкка тэллэй элбээбит.
Ол аата оҕо-аймах оскуолаба үөрэнэ
барар кэмэ кэлбит.
Оҕолор, кыһынны хаһааскытын
оҕостон отонноон уонна тэллэйдээн.
Күһүнү киһи-кулбутунэн...

Алина Пермякова, 6 «в» кылаас.

Күһүнү айылба

Күһүнү айылба кэрэ:
Кыраһыабай кырааскатынан,
Кизрэммит тыаларынан,
Көтүл көлүмүт сэбирдэхтинэн.

Күһүнү айылба кэрэ:
Күн киһэр тыаһынан,
Куула күөлүн долгунунан,
Көтүл осньоур тыаһынан.

Кычкина Күндүүнэ 6 «в» кылаас.

Күһүн кэллэ

Көмүс күһүн эргиллэн,
Күммүт уота мөлтөөтө.
Көтөрдөрбүт, кустарбыт
Күһүгүрү көтүтүлэр.

Алаастартан, тыалартан,
Ыһах-сүөгү муһунна,
Күүстээх үлэ түмүллэн,
Көмүс күһүн айхаллан.

Айсаана Белыева 8 «ест» кылаас.

Күһүммүт тийиэн кэллэ

Күһүммүт тийиэн кэллэ,
Кырдалларга, тыаларга.
Айылбаны кырааскалаан,
Алтан көмүс дьүһүннээн.

Күһүммүт киһиэн кэллэ,
Кини элбэх кэһиһлээх.
Тыаларыгар отонноох,
Тулатыгар тэллэйдээх.

Доминика Егорова, 5 «г» кылаас.

Күһүнү кэрэхсибин

Күһүнү кэрэхсибин,
Кэрэ көстүүтүн сөбөбүн.
Кырааскатын дьүһүйэбин,
Кэлэр кэмин күүтэбин.

Күһүнү айхаллыбын,
Кыһыл көмүс көстүүтүн,
Угуттуур ыраас салгынын,
Ураты кэрэ айылбатын.

Виолетта Захарова, 5 «г» кылаас.

Салгытын 7-с стр. аабын.

Көдөр сбирдэхтэрин ыһан...
Күнүлүк былытын угуйан,
Күнүс күлүмүт тийиэн кэллэ.
Күнүс сүрдөһүнэн сирэ бүрүтэ,
Күнүс кырааскаптынан кизгээтэ.
Күнүс эбит көмүс күлүмүт,
Күнүс тыалары кизгээлпитэ,
Күнүс эрэ, тулабыт сырдаабыт,
Күнүс күлүмүт кырааскаптын ыспыт.
Күнүс күлүмүт кырдык кэлбит,
Күнүс күлүмүт – сүрүн кууһан,
Күнүс күлүмүт чакчы кэлбит,
Күнүс сбирдэхтэрин ыһан.
Кристина Алексеева,
11 «гум» кылаас.

Күһүңкү...
Ураа...
Сбирдэхтэри ыһар,
Күһүңкү тыал.

Тамныр...
Куруланы кутар,
Күһүңкү ардах.

Эрайдэр...
Ытыспар түһэр,
Күһүңкү сбирдэх.

Уоскутар...
Күлүн сылытар,
Күһүңкү айылба.

Алена Оконешникова,
10 «мат» кылаас.

Күһүмүт кэлбит
Тымны тыалын батыһан,
Таһырдыа күһүмүт кэлбит.
Түүнүн ардабын ыһтан,
Тыаны ыраастык сууйбут.

Тулабыт эмискэ чуумпурбут,
Туртаспыт тыаба кирибит.
Тыаба кыыллар саспыттар,
Толонго саһылбыт кирибит.
Саввин Мичил 5 кылаас

Айылба уонна киһи
Айылбабыт барахсан элбэх

дыкитилээх. Онтон биридэстэрэ дьыл араас кэмнэрэ. Кинилэр бары солбуһан кэлэн иһэллэр, ол аайы айылбабыт тэбис –тэһнэ дьыл кэмнэ батыһан, уларыйдар-уларыйан, тубустар-тупсан иһэр, кэрэ кестүүтүн киһи аймахха бэлэхтиир. Холобур, сайыны солбуйа күһүмүт тийиэн кэллэ. Тулабыт барыта көмүс дуйунан сууланна, көтөр кынаттаах сылаас дойдуну тутуста. Хоһонго хоһуллар көмүс күһүмүт киһи санаатын табар.
Аны сотору хаар түһүө, күөллэр тонуохтара, тулабыт барыта ыраас

манан хаарынан бүрүллүө. Санаабыт сана хаардыы ырааһырыа... Айылба барахсан эһиһил өссө тупсан эргиллэ! Кэрэттэн кэрэни айыа!
Онтон биһиги?
Биһиги дьыл кэмнэ кэриэтэ тобо төннүбэллэптий, эргиллэн кэлбэллэптий... Ити эмиз айылбабыт кытаанах ыйааба буоллаба. Киһи айылбаны утары сатаан барбат эбит.
Ол иһин эдэр эрдэххэ, тугу эрэ кэрэни уонна үчүгэйи оҥоруохха, олох дьоллоох түгэни мүнчү тутумуохха, биридэ бэриллэр олоххо элбэи ситиһиэхэ.
Милена Павлова, 8 ест. кылаас.

Таптыбын күһүнү...
Күнтэн күн
Күммүт харангарда.
Көмүс күһүн
Күлүмүрдээн кэллэ.

Күһүмүт сотору
Хаардаах былыты ыһырыа.
Тыалынан урдэрэн,
Кырыа кыһыны аҕалыа.

Таптыбын мин күһүнү,
Күһүңкү ураты чуумпуну.
Таптыбын мин түүнү,
Күһүңкү сулустаах халлааны.
Данил Моттуев.

С.А.Новгородов аатынан
Чурапчы орто оскуолатын саха
тылын уонна литэрэтиирэтин
учуутала Лилия Егоровна ПОПОВА.

— КӨР-СЭРГЭЭ —

НВК САХА **«Саха» НКХ ханаалын** **НВК САХА**

балаҕан ыйын 28 - алтынньы 4 күнүнээҕи бырагыраамата

Балаҕан ыйын 28 күнэ Бэнидиэньник	Балаҕан ыйын 29 күнэ оптубурунньук	05:15 - Документальные фильмы с субтитрами 12+	04:15 - Бастын клип 12+ 04:30 - Аал-луук мас 12+ 05:15 - Документальные фильмы с субтитрами 12+	03:00 - Сахаалы Youtube 12+ 03:45 - Саха итэҕэлэ 12+ 04:15 - Бастын клип 12+ 04:30 - Санаа сирэ 12+ 05:15 - Документальные фильмы с субтитрами 12+	12+ 03:00 - Сахаалы Youtube 12+ 03:45 - Золотой фонд 12+ 04:15 - Бастын клип 12+ 04:30 - Санаа сирэ 12+ 05:15 - Документальные фильмы с субтитрами 12+	Алтынньы 4 күнэ баскыһыанньа
06:00 - Сана күн 12+ 07:00 - Новый день 12+ 08:00 - Сана күн 12+ 09:00 - «Саха сирэ» информационнай бизрии 12+ 09:15 - Бүгүн 12+ 11:15 - Санаа күүһэ 12+ 11:45 - Бастын клип 12+ 12:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 12:15 - Өркөн өй 12+ 13:30 - «Саха сирэ-Якутия» информационная программа 12+ 14:00 - «Тэтим» радио 12+ 15:00 - Бүгүн 12+ 16:00 - «Саха сирэ» информационнай бизрии 12+ 16:15 - Бүгүн 12+ 17:15 - Сахаалы Youtube 12+ 18:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 18:15 - Эл Иитэ 12+ 19:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 19:15 - Талбан 12+ 20:30 - «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа 12+ 21:00 - «Биридэ биригэ...» реалити-шоу 12+ 21:45 - Тыа ыччата 12+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Сахаалы Youtube 12+ 23:45 - Бастын клип 12+ 00:00 - Талбан 12+ 01:15 - «Биридэ биригэ...» реалити-шоу 12+ 02:00 - «Тэтим» радио 12+ 03:00 - Сахаалы Youtube 12+ 03:45 - Золотой фонд 12+ 04:15 - Бастын клип 12+ 04:30 - Эл Иитэ 12+ 05:15 - Документальные фильмы с субтитрами 12+	06:00 - Сана күн 12+ 07:00 - Новый день 12+ 08:00 - Сана күн 12+ 09:00 - «Саха сирэ» информационнай бизрии 12+ 09:15 - Бүгүн 12+ 11:15 - Бай 12+ 12:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 12:15 - Геван 12+ 12:45 - «Биридэ биригэ...» реалити-шоу 12+ 13:30 - «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа 12+ 14:00 - «Тэтим» радио 12+ 15:00 - Бүгүн 12+ 16:00 - «Саха сирэ» информационнай бизрии 12+ 16:15 - Бүгүн 12+ 17:15 - Сахаалы Youtube 12+ 18:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 18:15 - Санаа сирэ 12+ 19:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 19:15 - Талбан 12+ 20:30 - «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа 12+ 21:00 - «Биридэ биригэ...» реалити-шоу 12+ 21:45 - Бай 12+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Сахаалы Youtube 12+ 23:45 - Бастын клип 12+ 00:00 - Талбан 12+ 01:15 - «Биридэ биригэ...» реалити-шоу 12+ 02:00 - «Тэтим» радио 12+ 03:00 - Сахаалы Youtube 12+ 03:45 - Документальный фильм 12+ 04:15 - Бастын клип 12+ 04:30 - Санаа сирэ 12+	Балаҕан ыйын 30 күнэ сарада 06:00 - Сана күн 12+ 07:00 - Новый день 12+ 08:00 - Сана күн 12+ 09:00 - «Саха сирэ» информационнай бизрии 12+ 09:15 - Бүгүн 12+ 11:15 - Бай 12+ 12:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 12:15 - Геван 12+ 12:45 - «Биридэ биригэ...» реалити-шоу 12+ 13:30 - «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа 12+ 14:00 - «Тэтим» радио 12+ 15:00 - Бүгүн 12+ 16:00 - «Саха сирэ» информационнай бизрии 12+ 16:15 - Бүгүн 12+ 17:15 - Сахаалы Youtube 12+ 18:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 18:15 - Аал-луук мас 12+ 19:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 19:15 - Талбан 12+ 20:30 - «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа 12+ 21:00 - «Биридэ биригэ...» реалити-шоу 12+ 21:45 - Санаа сирэ 12+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Сахаалы Youtube 12+ 23:45 - Бастын клип 12+ 00:00 - Талбан 12+ 01:15 - «Биридэ биригэ...» реалити-шоу 12+ 02:00 - «Тэтим» радио 12+ 03:00 - Сахаалы Youtube 12+ 03:45 - Геван 12+	Алтынньы 1 күнэ чэппиэр 06:00 - Сана күн 12+ 07:00 - Новый день 12+ 08:00 - Сана күн 12+ 09:00 - «Саха сирэ» информационнай бизрии 12+ 09:15 - Бүгүн 12+ 11:15 - Золотой фонд ТВ 12+ 12:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 12:15 - Саха итэҕэлэ 12+ 12:45 - «Биридэ биригэ...» реалити-шоу 12+ 13:30 - «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа 12+ 14:00 - «Тэтим» радио 12+ 15:00 - Бүгүн 12+ 16:00 - «Саха сирэ» информационнай бизрии 12+ 16:15 - Бүгүн 12+ 17:15 - Сахаалы Youtube 12+ 18:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 18:15 - Санаа сирэ 12+ 19:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 19:15 - Талбан 12+ 20:30 - «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа 12+ 21:00 - «Биридэ биригэ...» реалити-шоу 12+ 21:45 - Санаа сирэ 12+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Сахаалы Youtube 12+ 23:45 - Бастын клип 12+ 00:00 - Талбан 12+ 01:15 - «Биридэ биригэ...» реалити-шоу 12+ 02:00 - «Тэтим» радио 12+ 03:00 - Сахаалы Youtube 12+ 03:45 - Золотой фонд 12+ 04:15 - Бастын клип 12+ 04:30 - Эл Иитэ 12+ 05:15 - Документальные фильмы с субтитрами 12+	Алтынньы 2 күнэ бээтинсэ 06:00 - Сана күн 12+ 07:00 - Новый день 12+ 08:00 - Сана күн 12+ 09:00 - «Саха сирэ» информационнай бизрии 12+ 09:15 - Бүгүн 12+ 11:15 - Золотой фонд ТВ 12+ 12:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 12:15 - Саха итэҕэлэ 12+ 12:45 - «Биридэ биригэ...» реалити-шоу 12+ 13:30 - «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа 12+ 14:00 - «Тэтим» радио 12+ 15:00 - Бүгүн 12+ 16:00 - «Саха сирэ» информационнай бизрии 12+ 16:15 - Бүгүн 12+ 17:15 - Сахаалы Youtube 12+ 18:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 18:15 - Санаа сирэ 12+ 19:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 19:15 - Талбан 12+ 20:30 - «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа 12+ 21:00 - «Биридэ биригэ...» реалити-шоу 12+ 21:45 - Санаа сирэ 12+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Сахаалы Youtube 12+ 23:45 - Бастын клип 12+ 00:00 - Талбан 12+ 01:15 - «Биридэ биригэ...» реалити-шоу 12+ 02:00 - «Тэтим» радио 12+ 03:00 - Сахаалы Youtube 12+ 03:45 - Золотой фонд 12+ 04:15 - Бастын клип 12+ 04:30 - Эл Иитэ 12+ 05:15 - Документальные фильмы с субтитрами 12+	Алтынньы 3 күнэ субуота 06:00 - Саха итэҕэлэ 12+ 06:30 - Документальный фильм 12+ 07:00 - Сана күн 12+ 08:00 - Новый день 12+ 09:00 - Истин илдьит 6+ 09:45 - Сахам сирин таптыбын! 12+ 10:00 - Санаа сирэ 12+ 10:45 - Эл Иитэ 12+ 11:30 - Оҕо саас ылпыыр 6+ 11:45 - Дойдум дьоно 12+ 12:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 12:15 - Документальный фильм 12+ 12:45 - Асчылтар 12+ 13:30 - «Якутия» информационная программа 12+ 13:45 - Бай 12+ 14:30 - Саха итэҕэлэ 12+ 15:00 - ТВ-спорт 12+ 18:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 18:15 - Истин илдьит 6+ 19:00 - Охота и рыбалка в Якутии 12+ 19:30 - Клевая рыбалка 12+ 20:00 - «Бастын» спортивный шоу 12+ 21:00 - Итоги недели 12+ 22:00 - Үүтээн кэлсээһэ 12+ 22:30 - Кэһиэр 12+ 00:00 - «Бастын» спортивный шоу 12+ 01:00 - Охота и рыбалка в Якутии 12+ 01:30 - Клевая рыбалка 12+ 02:00 - Итоги недели 12+ 03:00 - Үүтээн кэлсээһэ 12+ 03:30 - Кэһиэр 12+ 05:00 - Документальные фильмы с субтитрами 12+ 05:45 - Бастын клип 12+	06:00 - Простые истины 12+ 06:30 - Санаа күүһэ 12+ 07:15 - Золотой фонд ТВ 12+ 08:00 - Парламентский вестник 12+ 08:15 - Хранители времени 12+ 08:45 - Будем вместе 12+ 09:00 - Истин илдьит 6+ 09:45 - Сахам сирин таптыбын! 12+ 10:00 - Санаа сирэ 12+ 10:45 - Аал-луук мас 12+ 11:30 - Оҕо саас ылпыыр 6+ 11:45 - Дойдум дьоно 12+ 12:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 12:15 - Документальный фильм 12+ 12:45 - Асчылтар 12+ 13:30 - «Якутия» информационная программа 12+ 13:45 - Бай 12+ 14:30 - Саха итэҕэлэ 12+ 15:00 - ТВ-спорт 12+ 18:00 - «Якутия» информационная программа 12+ 18:15 - Истин илдьит 6+ 19:00 - Охота и рыбалка в Якутии 12+ 19:30 - Клевая рыбалка 12+ 20:00 - «Бастын» спортивный шоу 12+ 21:00 - Итоги недели 12+ 22:00 - Үүтээн кэлсээһэ 12+ 22:30 - Кэһиэр 12+ 00:00 - «Бастын» спортивный шоу 12+ 01:00 - Охота и рыбалка в Якутии 12+ 01:30 - Клевая рыбалка 12+ 02:00 - Итоги недели 12+ 03:00 - Үүтээн кэлсээһэ 12+ 03:30 - Кэһиэр 12+ 05:00 - Документальные фильмы с субтитрами 12+ 05:45 - Бастын клип 12+

— ГОРОСКОП С 28 СЕНТЯБРЯ ПО 4 ОКТЯБРЯ —

ОВЕН

Самое слабое звено для некоторых из Овенов, за прочность которого следует серьезно беспокоиться - это ваше здоровье. Его мощь - в духовном развитии, гармонии с природой. Домашние и семейные дела могут выйти на первый план. К Овенам может поступить важная для дел информация.

ТЕЛЕЦ

На работе у некоторых из Тельцов появятся новые функции, возможно понадобится на какое-то время заменить начальника. Будьте готовы к новым обязанностям. Может проснуться интерес к политике и событиям, происходящим вокруг вас. Окончание этой недели станет удачным периодом.

БЛИЗНЕЦЫ

Финансовый вопрос, для некоторых из Близнецов будет одним из значимых. Планирование затрат весьма кстати. Возможно получение прибыли. В середине недели капризная фортуна может улыбнуться особенно широко. Многие важные для вас личные отношения будут проверяться на прочность.

БИШПОРЫН/ОБЪЯВЛЕНИЕ

Евдокия Егоровна Ядрихинская аатыгар 27.07.2007с. бэриллит Чуралчытаабы колледж экономика уонна управление менеджментэ идэни баһылаабытын туһунуур 14Б40001958 №-дээх аттестат сүппүтүнэн, дыһы сүбүнэн аабыллар.

Российской Федерация кинематографиятын Бочуоттаах үлэһитэ

ДЬЯЧКОВСКАЯ Петр Петрович

уһун, ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан, кэргэнигар Ольга Константиновнага, кыһыгар Александра Петровнага, убайыгар Дмитрий Петрович, санаһыгар Елена Дмитриевна Дьячковскайдарга дириг кутурбаммытын тиздэбит

Хатылыттан Поповтар, Чурапчыттан Адамовтар, Дьокуускайтан Поповтар.

Өлүөхүмэ улууһуттан төрүттээх, Чурапчы улуусун Кытаанах нэһилиэгэр учууталынан үлэһэбит Дьокуускай куорат олохтооҕо

СЛЕПЦОВА (ГАБЫШЕВА) Фаина Егоровна бу дыһыл, балажан ыйын 22 күнүгэр уһун ыарахан ыарыттан олохтон туораабытын билэр дьонугар диригник курутууан туран иһитиннэрбит.

Кэргэнэ Николай, биһиргэ төрөөбүттэрэ, чугас аймахтара.

— ПРОГНОЗ ПОГОДЫ —

День недели	Пятница				Суббота				Воскресенье				Понедельник				Вторник				Ср	
Местное время	03	09	15	21	03	09	15	21	03	09	15	21	03	09	15	21	03	09	15	21	03	09
Облачность, %																						
Явления погоды																						
Температура, °C	-2	+6	+17	+5	+3	+8	+17	+7	+4	+10	+18	+9	+4	+9	+11	+2	0	+6	+11	+1	0	+6
Ощущается как, °C	-6	+4		+2	-1	+6		+4	0	+8		+7	+1	+7		0	-2	+5		-1	-2	+5
Давление, мм рт. ст.	762	762	760	759	757	756	753	750	747	744	742	740	740	740	743	744	745	747	749	750	751	751
Ветер: скорость, м/с	3	3	5	4	4	3	5	4	5	4	4	4	3	4	3	2	2	2	3	2	2	2
порывы, м/с		6	10	7	7	7	10	9	9	9	8	7	6	8	10	6		5	7			5
направление	В	В	В	В	В	Ю-В	Ю	Ю-В	Ю	Ю	Ю-В	Ю	Ю	Ю-З	З	З	Ю-З	З	З	Ю-З	Ю	Ю
Влажность, %	88	84	38	63	81	85	42	64	69	91	57	81	87	86	57	75	91	88	55	79	88	91
Солнце: восход заход	06:13 18:12				06:15 18:09				06:18 18:05				06:20 18:02				06:23 17:59				06:26 17:56	
Луна: восход заход фаза	17:32 21:22				18:02 22:46				18:12 00:24				18:18 01:58				18:21 01:59				18:24 03:26	

Ген. директор - Н.М. СТРУЧКОВА,
Кылаабынай эрдээктэр - Л.В. ГОРОХОВА,
Эпилогтор сакырэтээр, сурук отдела - А.Н. ЗАХАРОВА,
Иккис категориялаах эрдээктэр - А.М. СЛЕПЦОВ,
Кэрэсэдьиэн - М.В. ПЕТРОВА,
Тантанчы - М.В. ПЕТРОВА,
Бэһээтээһини - Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.

Тарыйан таһаарааччылар: СӨ Ырабыллыстыбата,
Саха Оросулуутунан "Саха бэһээт" Сударыстыбатын
автономнай тариттатын "Сана олох" хатыт
эрдээктээһитэ
677000, Дьокуускай к. Ордоннидэ уул. 31, 124 каб.
тэл.Араас: (411-2) 34-39-17 e-mail: sakhabezet@mail.ru.
Российской Федерации Роскомнадзор СӨ сагалаттыгар
2020 с. бэс ыйын 3 күнүгэр регистрационнай нумера
- ПИ №ТУ14-00559.

Эрдээктээһини адырыһа:
676670, Чурапчы сэл.,
Карл Маркс уул. 28 "а".
Телетүһүннэрбит: эрдээктэр
- 41-332, откуллар - 41-285, 41-
358. E-mail: sanaoloh@mail.ru,
сайт: sanaoloh.ru, Instagram: @
sanaoloh

Бэһээтэ сакаас: № 71 (11726)
Кээмэй: 2 бэһ. лис
Ахсаана 1850, Хатыт сыаната: 15
Алтыр суруйар элбээр таһаарыстыба
таһаарыстыба маны ол тубур
буулаһа Ордоннидэ уулунан
кэрэсэдьиэн сакырэтээр таһаарыстыба
бэһээтэ